

que sembla contenir l'arrel germànica GAWI-, però encara que ací podria haver-hi -GIS com a segon membre, no hi lligaria la -a- intermèdia ni la c- ensordida. Hi ho una etimologia ben convincent. *Cabagés* ha de trobar-se a la part alta de la conca del riu *Ges*, que baixa a Vidrà des del N. Justament ens diu Pladevall que és prop de *Ciuret* i en aquelles llistes va citat entre *Vidrà* i *Milany*; essent així que *Ciuret* i *Milany* es troben a la capçalera de la vall, *Cabagés* deu ser, doncs, prop de les fonts d'aquest riu. El nom deu ser reducció de *Cab-de-Ges*, amb *bda* > *bə* —però també una anàlisi *cab a Ges* 'el cap per al Ges' seria concebible popularment.

CABDELLA

Cabdella és el poble més alt de la part alta del Flamicell, dita també La Vall de Cabdella. El seu terme afronta pel N. amb el de Llessui, a l'E. amb el de Caregue, a l'O. el de Boí i al S., dintre ja de la Vall Fosca, amb el d'Espui. La seva vall, regada pel riu Flamicell, constitueix, juntament amb la vall de Manyanet, una zona intermèdia entre l'Alt Pallars i l'Alta Ribagorça oriental. Quan Madoz escrigué el seu *Diccionario Geográfico* el poble tenia 30 cases i depenia ja de l'ajuntament de La Torre de Capdella, que en tenia aleshores 9: «TORRE DE CAPDELLA: 1. con ayunt. que contribuyen a formarlos los pueblos de Aguiró, Espuy y Ayguavella, Obeix, Astell y Capdella» (Madoz, *Diccionario*, s. v.).

Per les dites populars sembla que a la gent de Cabdella els ha dolgut no tenir la capitalitat del municipi, com ho reflecteix una interpretació del nom del lloc que vam recollir l'any 1992: «*Cabdella*, perquè havia estat *cap d'ella* és a dir de la vall». L'informador emprava *cap* en el sentit administratiu. Des d'un punt de vista geogràfic, es clar que Cabdella és el *cap*, a la capçalera de la vall. No obstant això, la gent és conscient del caràcter històricament secundari de La Torre, per tal com és opinió comunament acceptada que van ser tres cabalers de casa Francí de Cabdella els que fundaren La Torre. Existeixen encara les ruïnes d'una torre de guaita, anomenades *La Torreta*, que degué ser una construcció per a la protecció de la part alta de la vall.

Una altra explicació popular, molt divulgada, ben ingènua de l'origen del topònim és la següent: «En una casa a l'entrada del poble hi vivia una dona sorda. Un dia estava amb una nena cabdellant fil. La dona parava la madeixa i la nena cabdellava. Va arribar un senyor i va preguntar: Com es diu aquest poble? La nena es va aturar i la dona sorda, que no s'havia adonat de res, li va cridar ¡cabdella, nena, cabdella! L'home va creure que era la resposta i d'ací vingué el nom». Les *Cobles del Peïrot* fan al·lusió a Cabdella en els següents versos: «Les d'Espui i els de Cabdella / no poran ja conllogar. / Diu que passen tanta gana / que se'ls mor tot lo bestiar» (Pep Coll, *El parlar del Pallars*, p. 144).

El malnom que nosaltres vam oïr el 1992 és *salta-roques*, ja no ingenu, és ben explicable: si els de Cabdella volen sortir del seu poble han de davallar una bona costa fins arribar a Espui, i no diguem quantes roques han de saltar si volen anar cap a Boí o cap a Llessui, pels roquissars de Rus o de Montsent. Que els de Cabdella estaven fets a saltar roques és cosa sabuda. En la memòria de la gent queden encara aquelles colles de pescadors que, passant per les carenes, duïen al coll fins a la Vall d'Aran i França les truites que havien agafat als nombrosos estanys del terme.

PRON. POP. [*kabðélla*], oït allà mateix i als pobles de la Vall (per Casacuberta, per Coromines i per Terrado); [*kabðéllə*], oït així als pobles de la Conca de Tremp.

DOC. ANT.: a. 1010-1033 «--- de rivo Rivert usque in ipso porto de Buin et de *Capitella* e de Socis usque in Kabristano» (Baraut, *Urgellia* IV, doc. 479, p. 180); a. 1042: «In primis mittit seniore in ipsa domo Barone presbytero de Anases, et subtus illum Sanlla clerico *Capitella*» (Baraut, *Urgellia* I, doc. 54, lín. 19); a. 1131: *Captella* (llegit així per Coromines en un document de la secció de Diversos de l'arxiu capitular de la Seu d'Urgell); a. 1178: «in termino *Capdele*» «in castro *Capdele*» (Miret i Sans, *Templers i Hospitalers*, 135); 1391: «Decanatus de *Capdela*» (Prim Bertran, *Urgellia* II, *Dècima de la diòcesi d'Urgell*, p. 310, fol. 59v).

L'onomàstica personal ens forneix dades des de la fi del S. XII: «Raimundum de *Capitella*» (Miret i Sans, *Templers i Hospitalers*, p. 539). L'any 1259 trobem el nom de *Bernat de Capdela* (Carreras Candi, *Mi. Hi. Ca.* II, p. 496). Seria possible que es tractés de la mateixa persona que trobem el 1279 afincada lluny de les altes valls, a la diòcesi de Tarragona: «Item pro Capellania Vitalis de Capafonz, instituto in ecclesia maiori quam tenet Br. *Capdela*» (Rius Serra, *Rationes Decimarum Hispaniae* I, p. 151, fol. 106). A l'*Espill de Castellbò* es menciona Cabdella com afrontació de la Vall d'Assua: «e d'aquí afronte ab los Dezpuy e de *Capdella*» (p. 87), «e va tota serra de *Capdella* aygua vessant» (p. 93).

ETIM. No hi ha dubte que el nom prové de CAPITELLA, plural de CAPITELLUM, diminutiu vulgar usat en una accepció oronímica. El *DECat* ho va deixar ja ben clar: «el plural CAPITELLA 'els caps, els cims', neutre plural, ha donat el nom de *Cabdella*, el poble i vall en la capçalera de la conca del Flamicell» (II, 508b49). La documentació més antiga manté encara el record de l'ètimon llatí, però ja al segle XII, formes com *Capitella* i *Capdele* ens indiquen que la síncopa de la vocal protònica és molt antiga. És probable que CAPITELLA s'utilitzés per a designar 'la part superior de la vall' 'els caps'. Encara avui és normal en els parlars pirinencs designar la part superior d'una població com *els caps del poble*, per oposició als *sòls del poble*.

I realment la vall queda tancada a Cabdella, que en constitueix la part superior. O haurem de pensar que CAPITELLA —com sembla suggerir el *DECat*,